

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: De geconstrueerde samenleving; vormen en gevolgen van classificierend beleid
d' Anjou, L.J.M.

Citation

Anjou, L. J. M. (1989). Boekbespreking van: De geconstrueerde samenleving; vormen en gevolgen van classificierend beleid. *Acta Politica*, 24: 1989(4), 486-488. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3449755>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3449755>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

klassieke visies op mens en maatschappij', waarvan ze zouden verschillen omdat ze 'geen afgeronde wereldbeschouwing hebben maar slechts één idee accentueren' (p. 217-218). Ook discutabel is het om het denken over de staat bij Machiavelli te laten beginnen en de verdeling van visies op de staat in drieën (de staat als uitdrukking van de algemene wil, als klasseinstrument of als arbiter) is op zijn minst onvolledig (p. 142). Het roept misverstanden op om bij 'vormen van democratie' (p. 42-44) naast de representatieve en de directe democratie de volksdemocratie van Oosteuropese staten te plaatsen.

Vis heeft met dit boek geen nieuwe standaard gezet voor politicologische inleidingen. Individuele lezers die met politiek en politicologie kennis willen maken zullen, ben ik bang, makkelijk het spoor bijster raken. Dat wil niet zeggen dat delen van deze inleiding – bij voorbeeld die over participatie, politieke regimes en verkiezingssystemen – voor gebruik in groepen en klassen ongeschikt zouden zijn; een docent kan daar voor zichzelf of voor de groep/klas zeker gebruik van maken.

In het leerlingboek en de docentenhandleiding heeft Vis zich in omvang van de stof moeten beperken en was hij gehouden om een strikte lesindeling te volgen. Mede daardoor geldt een aantal van de bezwaren tegen de inleiding minder voor deze delen. Ze zijn aanmerkelijk overzichtelijker en duidelijker in hun bedoelingen, al blijft een gebrek aan opbouw en samenhang in de lessenreeks een probleem. De docentenhandleiding biedt veel: naast informatie over het lesthema, lesopzetten en een keuze uit didactische werkvormen, zijn er hoofdstukken opgenomen over 'onderwijs in de politiek' en over attitudes ten aanzien van politiek bij jongeren. Het is het best geslaagde deel uit het pakket Politiek & democratie.

I. Hartman

De geconstrueerde samenleving; vormen en gevolgen van classificerend beleid, onder redactie van J. W. de Beus en J. A. A. van Doorn, Boom, Meppel/Amsterdam 1986.

Het tijdschrift *Beleid en Maatschappij* is in 1986 gekomen met een nieuw initiatief bestaande uit het uitbrengen van een Jaarboek. Het is de bedoeling om vanaf 1986 jaarlijks een thematisch opgezette publikatie te laten verschijnen. Het eerste jaarboek betreft geheel in de traditie van het blad een belangrijk aspect van het overheidsbeleid, namelijk het onderscheid tussen enerzijds de mensen nodig voor het voeren van beleid en anderzijds de gevolgen daarvan voor de maatschappij.

De bundel is als volgt opgezet. In het eerste deel worden in een aantal bijdragen het verschijnsel 'onderscheid maken' – met een lelijk woord classificeren genoemd – en de opkomst ervan beschreven. In de volgende artikelen worden de effecten van deze activiteit op verschillende maatschappelijke terreinen aan de orde gesteld.

In het eerste artikel van het jaarboek begint De Beus met een uiteenzetting over

de inhoud van het begrip 'beleidsclassificatie'. Hij constateert dat iedereen onderscheid maakt. De overheid echter doet dit met een specifieke bedoeling, namelijk het geldig ordenen van de samenleving en het bindend toedelen van waarden. Zij doet dit op een specifieke wijze, met name via een op deskundigheid gebaseerd en op bureaucratische wijze georganiseerd bestuursstelsel, wat zijn eigen – perverse – effecten op het classificatieproces kan hebben. In het tweede deel van zijn bijdrage gaat De Beus in op de effecten van beleidsclassificatie – vooral op de negatieve kanten ervan onder andere ten aanzien van vrijheid en gelijkheid van mensen.

Van Doorn benadert in zijn artikel het verschijnsel beleidsclassificatie vanuit een sociologisch perspectief. Hieruit wordt duidelijk dat het dominant worden van de overheid als beleidvoerende en dus classificerende actor het resultaat is van verschillende historische processen, waarin de collectieve mobilisatie 'van onderop' mede een belangrijke rol gespeeld heeft. Het classificeren van mensen voor beleidsdoelinden heeft de neiging zich uit te breiden tot steeds meer sectoren van het maatschappelijke leven en al doende de maatschappij te fragmentariseren door deze op te delen in steeds kleinere categorieën. Ten slotte gaat Van Doorn in op de vraag of het gevolg van deze ontwikkelingen is dat we kunnen spreken van een geconstrueerde samenleving en op de tegenbewegingen die beleidsclassificering oproept.

Het eerste deel van de bundel wordt afgesloten met een artikel van Eijsbouts over de taal van het 'beleid'. Hij gaat aan de hand van de discussie over het begrip 'partner' in de sociale zekerheid in op de problemen die ontstaan als de taal van het beleid, het dwingend indelen in categorieën, niet aansluit op hetgeen gebeurt in de samenleving, op de wereld van de feiten.

Na de inleidende artikelen over het verschijnsel beleidsclassificatie komen de toepassing en de gevolgen van classificering aan de orde. Dit gedeelte begint met een artikel van Hagenaars waarin de definiëring van armoede als onderdeel van het sociale beleid aan de orde komt. Het definiëren van armoede levert de nodige problemen op waarbij de omvang van de door de overheid te steunen categorie vooral afhankelijk is van de gebruikte criteria. Hagenaars laat zien welke definities mogelijk zijn en maakt duidelijk dat het zich uitsluitend baseren op een objectieve definitie met als criterium inkomen belangrijke aspecten van het armoedeprobleem buiten beschouwing laat.

Siegers gaat vervolgens in op de betekenis van het criterium 'geslacht' ten aanzien van de verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid in Nederland en op de rol van het classificerend beleid van de overheid in deze. Het artikel geeft allereerst een beschrijving van de opvattingen over de gewenste arbeidsverdeling tussen mannen en vrouwen en van de bestaande verdeling in dit opzicht. Daarnaast bevat het een overzicht van het beleid van de overheid met betrekking tot de genoemde arbeidsverdeling zoals dat gevoerd wordt aan de hand van traditionele opvattingen over deze verdeling en van het beleid dat specifiek gericht is op een geëmancipeerde arbeidsverdeling.

In het verreweg interessantste artikel van het jaarboek wordt door De Beus de vraag aan de orde gesteld of het beleid met betrekking tot de sociale zekerheid leidt

tot het vormen van een nieuwe klasse of van nieuwe klassen. Het is de vraag of er sprake is van het ontstaan van een tweedeling in de samenleving, of van een 'veel'-deling (fragmentatie) of van een onderklasse van maatschappelijk uitgestoten. Na het relativeren van de op deze vraag gebaseerde zienswijzen gaat De Beus in op de krachten achter het proces van klassevorming, namelijk het uitstotende economische proces, het classificierend beleid en de daarmee samenhangende bindende groepsvorming. Het dynamische schema dat De Beus op grond hiervan ontwikkelt geeft zicht op het zeer complexe proces van klassevorming, maar laat – zoals hij zelf aangeeft – geen definitieve conclusies toe. Wel lijkt het erop dat de klassepositie van inactieven een positie sui generis is.

Categorieën geschapen door het beleid kunnen, naar De Regt laat zien, ook weer verdwijnen. Haar artikel bevat een beschrijving van de opkomst en het verdwijnen van beleid ten aanzien van een maatschappelijk probleem, onmaatschappelijkheid, met de daarbij behorende beleidscategorie, de onmaatschappelijke gezinnen. Het ontstaan van een nieuw beleidsprobleem en daarmee van een nieuwe categorie krijgt aandacht in de beschrijving door Köbben van de ontwikkeling van de term 'etnische minderheden'.

Schuyt stelt in zijn bijdrage op een wat andere wijze het classificatieprobleem aan de orde. Hij laat zien hoe het maken van onderscheid in het onderwijs en de wijze waarop dit (formeel of informeel) gebeurt belangrijke maatschappelijke gevolgen hebben. Enkele van zijn conclusies gelden naar hij aangeeft ook voor beleidsclassificatie meer in het algemeen. Dit geldt met name voor de relatie tussen maatschappelijke ongelijkheid en de wijze van onderscheid aanbrengen door de overheid.

Tot slot gaat Van Gunsteren in op de gevaren van het classificeren door de overheid en op de vraag op welke wijze de bevoegdheid van de overheid in deze kan worden beperkt. Toelaatbaarheid van classificeren moet, net als de toelaatbaarheid van ander overheidshandelen, beoordeeld worden naar de gevolgen die dat heeft voor het burgerschap. Een begrip dat Van Gunsteren specifiek voor deze toetsing uitwerkt.

In dit eerste jaarboek van het tijdschrift *Beleid en Maatschappij* wordt een belangwekkend verschijnsel aan de orde gesteld. Het maken van onderscheid door de overheid nodig voor het voeren van beleid heeft maatschappelijke gevolgen en wordt zelfs tegelijkertijd beïnvloed door krachten uit de samenleving. De wijze waarop dit in het eerste jaarboek gebeurt, is echter niet onverdeeld positief te beoordelen.

In de eerste plaats loopt de kwaliteit van de verschillende bijdragen nogal uiteen. Zo staan tegenover de boeiende bijdrage van De Beus over klassevorming bijdragen van De Regt en Köbben die weinig diepgaand een stukje geschiedenis van specifiek beleid en daarbijkomende termen beschrijven. In de tweede plaats is de samenhang tussen verschillende bijdragen nogal beperkt. Dit komt mijns inziens omdat een dieper gravende behandeling van het thema ontbreekt zodat het niet tot een systematische behandeling van de verschillende aspecten ervan komt. Het

ontbreken van een afsluitende bijdrage waarin allerlei lijnen te zamen worden genomen valt in zo'n geval des te meer op.

L.J.M. d'Anjou

H. Keman, **The development toward surplus welfare: social democratic politics and policies in advanced capitalist democracies (1965-1984)**, CT Press, Amsterdam 1988. Academisch proefschrift, Rijksuniversiteit te Leiden.

Keman heeft in zijn proefschrift tal van eerder verrichte deelstudies niet alleen grondig samengevat, maar bovendien geprobeerd deze in een verklarend model te plaatsen. In de kern is de vraagstelling van zijn onderzoek: in hoeverre draagt de sociaal-democratie bij aan de ontwikkeling van 'surplus welfare'? De vraag lijkt relatief eenvoudig, het antwoord blijkt tamelijk gecompliceerd. Dat laatste niet omdat de schrijver het zich zelf ingewikkeld maakt, maar omdat de materie een nauwkeurige en precieze beschrijving vereist.

Voor de beantwoording van de vraag die Keman zich stelt, is minimaal een antwoord vereist op vier deelaspecten:

1. wanneer is er sprake van sociaal-democratie?
2. wat betekent (de ontwikkeling van) 'surplus welfare'?
3. is er sprake van een zekere samenhang, of zoals de schrijver het noemt, correspondentie tussen patronen van sociaal-democratie en ontwikkelingen van surplus welfare? en, ten slotte,
4. via welke processen en instituties kunnen we deze samenhang theoretisch interpreteren?

Op het gebied van het landenvergelijkend onderzoek in Nederland kan Hans Keman gelden als een van de meest produktieve schrijvers, die bovendien probeert in zijn werk dilemma's van de vergelijkende 'methode' te verhelderen of naast zich neer te leggen. Zo is zijn keuze voor een achttiental hoog-ontwikkelde kapitalistische democratieën als onderzoekspopulatie onder andere ingegeven door de gedachte dat er wat te vergelijken moet zijn tussen de landen in het onderzoek: het verschijnsel is in zekere zin specifiek voor deze groep van landen. Voor de afzonderlijke landen heeft hij zich ingespannen verschillen en overeenkomsten zo precies mogelijk te beschrijven. Maar liefst vijftien variabelen gebruikt Keman om zijn onderzoeksvraag voor achttien landen te beantwoorden; per land lijkt op die manier bijna een unieke beschrijving mogelijk. Aan de andere kant probeert hij op dit aggregatieniveau zo weinig mogelijk kwalitatieve, en daarmee vaak waardegeladen beoordelingen in zijn beschrijvingen op te nemen; tal van kwantitatieve tabellen lijken steun te geven aan de gedachte dat de onderzoeker zich niet op drijfzand heeft begeven.

Voor het verschijnsel 'sociaal-democratie' ontwikkelt Keman een 'vergelijkende typologie', zoals hij dat noemt (het doet overigens wat overtrokken aan dat Keman zich in een noot op p. 32 afzet tegen ideaaltypen en extreme typen om vervol-